

Kto posiada pozycję dominującą?

Pozycję dominującą posiada podmiot, który ma możliwość działania w znacznym zakresie niezależnie od swoich konkurentów, partnerów handlowych oraz konsumentów. Dzięki dużej sile rynkowej może on skutecznie oddziaływać na rynek i tym samym ograniczać istniejącą na nim konkurencję. Takie działania nie byłyby możliwe na rynku charakteryzującym się efektywną konkurencją, ponieważ spotkałyby się ze skuteczną reakcją konkurentów i konsumentów.

Ustawa antymonopolowa wprowadziła zasadę **domniemania**, dzięki której możliwe jest określenie pozycji rynkowej przedsiębiorcy. Zgodnie z zapisami ustawy, dominantem jest podmiot gospodarczy, którego **udział w rynku przekracza 40 proc.** Termin „domniemanie” oznacza w tym przypadku, że samo przekroczenie progu 40 proc. nie przesądza automatycznie o posiadaniu pozycji dominującej. Każdorazowo przeprowadzana jest analiza ogółu czynników funkcjonowania przedsiębiorcy na rynku.

Zatem za dominanta uznaje się przedsiębiorcę, który jest najsilniejszym podmiotem prowadzącym działalność na danym rynku (silniejszym od każdego ze swoich konkurentów). Nie mamy natomiast do czynienia z pozycją dominującą w przypadku, gdy w danym stosunku prawnym jeden kontrahent jest silniejszy od drugiego.

Pozycję dominującą może posiadać jeden lub kilku przedsiębiorców łącznie. W tym drugim przypadku mamy do czynienia z **kolektywną pozycją dominującą**.

Rynek właściwy

Aby ustalić, czy dany przedsiębiorca posiada pozycję dominującą, konieczne jest wyznaczenie rynku właściwego, na którym prowadzi on swoją działalność gospodarczą. W tym celu dokonuje się analizy dwóch aspektów rynku:

- a) produktowego – gdy udział w rynku ustalany jest w odniesieniu do towarów, które ze względu na ich przeznaczenie, cenę i właściwości uznawane są przez ich nabywców za substytuty (np. rynek sprzedaży samochodów napędzanych benzyną);
- b) terytorialnego – w odniesieniu do towarów oferowanych na obszarze, na którym – ze względu na ich rodzaj i właściwości, bariery wejścia na rynek, preferencje konsumentów, znaczące różnice cen i koszty transportu – panują zbliżone warunki konkurencji (np. rynek obejmujący obszar całego kraju, województwa czy gminy).

Czego nie wolno dominantowi?

Samo posiadanie pozycji dominującej nie jest zakazane, natomiast **niedozwolone jest jej nadużywanie**, czyli praktyka przynosząca szkodę innym uczestnikom rynku. Z punktu widzenia przepisów prawa konkurencji nie ma przy tym znaczenia, czy przedsiębiorca działał w sposób zamierzony, czy też niezamierzony. Jednocześnie za nadużycie może być uznane zarówno aktywne działanie podmiotu gospodarczego, jak i zaniechanie przez niego pewnych działań.

Najczęściej spotykane praktyki nadużywania pozycji dominującej to:

- **praktyki cenowe**, polegające na bezpośrednim lub pośrednim narzucaniu nieuczciwych cen lub warunków umów (np. cen rażąco niskich, odległych terminów płatności);
- **sztuczne ograniczanie wielkości produkcji lub podaży produktu**, ze szkodą dla partnerów handlowych i konsumentów;
- **dyskryminacja**, czyli stosowanie w umowach z partnerami handlowymi uciążliwych lub niejednorodnych postanowień, stwarzających im zróżnicowane warunki konkurencji;
- **stosowanie umów wiązanych**, uzależniających zawarcie umowy od przyjęcia lub spełnienia przez drugą stronę innego świadczenia;
- **ograniczanie rozwoju konkurencji** polegające na przeciwdziałaniu kształtowaniu się warunków niezbędnych do powstania bądź rozwoju konkurencji;
- **narzucanie uciążliwych warunków umów** przynoszących przedsiębiorcy nieuzasadnione korzyści;
- **podział rynku** według kryterium terytorialnego, asortymentowego lub podmiotowego.

Podane tu przykłady tworzą katalog otwarty, gdyż zakaz nadużywania pozycji dominującej może również odnosić się do praktyk niewskazanych w ustawie antymonopolowej.

Pozycja dominująca a pozycja monopolistyczna

W sytuacji, gdy na rynku właściwym przedsiębiorca nie spotyka się z żadną konkurencją lub jedynie w bardzo ograniczonym zakresie, mamy do czynienia z **monopolem**.

Monopol naturalny istnieje wówczas, gdy ze względu na specyfikę usługi lub towaru funkcjonowanie na rynku więcej niż jednego przedsiębiorcy staje się nieopłacalne (np. na rynku zaopatrzenia w wodę lub elektryczność).

Monopol prawny to sytuacja, gdy przepisy prawne przyznają podmiotowi gospodarczemu wyłączność na prowadzenie działalności (np. usługi loteryjne).

Konsekwencje nadużywania pozycji dominującej

Przedsiębiorca nadużywający pozycji dominującej musi liczyć się z poważnymi konsekwencjami wynikającymi z prawa ochrony konkurencji. Do podstawowych należy **postępowanie administracyjne** wszczynane z urzędu przez Prezesa Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów.

Ustawa antymonopolowa przewiduje dwa rodzaje postępowań administracyjnych:

- **postępowanie wyjaśniające** – wszczynane w przypadku zaistnienia podejrzenia, że zostały naruszone przepisy prawa antymonopolowego. Prowadzone jest „w sprawie”, co oznacza, że nie jest skierowane przeciwko konkretnemu przedsiębiorcy, lecz ma na celu zbadanie sytuacji na danym rynku. Powinno się ono zakończyć w ciągu 30 dni, a w sprawach szczególnie skomplikowanych – w ciągu 60 dni od dnia wszczęcia;
- **postępowanie antymonopolowe** – prowadzone przeciwko konkretnemu przedsiębiorcy; trwa do 5 miesięcy od dnia wszczęcia.

Postępowania wyjaśniające i antymonopolowe wszczynane są wyłącznie z urzędu. Jednak każdy podmiot może złożyć do Prezesa UOKiK zawiadomienie o podejrzeniu stosowania działań antykonkurencyjnych wraz z uzasadnieniem. Podane terminy trwania postępowań mogą w uzasadnionych przypadkach ulec przedłużeniu.

Prezes UOKiK kończy postępowanie antymonopolowe wydaniem **decyzji administracyjnej**:

- o uznaniu danej praktyki za ograniczającą konkurencję i nakazującej zaniechanie jej stosowania; decyzji może towarzyszyć nałożenie na przedsiębiorcę kary finansowej;
- o uznaniu danej praktyki za ograniczającą konkurencję i stwierdzającej zaniechanie jej stosowania, jeśli przedsiębiorca zaprzestał działań sprzecznych z prawem przed wydaniem decyzji; decyzji może towarzyszyć nałożenie na przedsiębiorcę kary finansowej;
- nakładającej określone zobowiązania, gdy przedsiębiorca, któremu Prezes UOKiK udowodnił nadużywanie pozycji dominującej, zobowiąże się w toku postępowania do zaniechania praktyk antykonkurencyjnych.

W przypadku, gdy dana praktyka nie stanowi naruszenia konkurencji na rynku, Prezes UOKiK wydaje decyzję o umorzeniu postępowania na podstawie przepisów kodeksu postępowania administracyjnego.

Od decyzji Prezesa UOKiK stronie postępowania przysługuje odwołanie do Sądu Okręgowego w Warszawie – Sądu Ochrony Konkurencji i Konsumentów.

Sankcje finansowe

1. Na przedsiębiorcę, który naruszył zakaz nadużywania pozycji dominującej, Prezes Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów może nałożyć **karę finansową**. Wynosi ona do 10 proc. przychodu osiągniętego w roku poprzedzającym jej nałożenie. O wysokości kary decyduje każdorazowo Prezes UOKiK, stosując się w tym zakresie do zasad określonych w obowiązujących od 1 stycznia 2009 r. *Wyjaśnieniach w sprawie ustalania wysokości kar pieniężnych za stosowanie praktyk ograniczających konkurencję*.

2. Prezes UOKiK ma również możliwość nałożenia **kary porządkowej** w sytuacji, gdy przedsiębiorca nie współpracuje z Urzędem w ramach prowadzonego postępowania – nie udziela informacji, nie współdziała w trakcie kontroli, przekazuje nieprawdziwe lub wprowadzające w błąd dane. Wysokość kary w tym przypadku może wynosić do 50 mln euro.

3. Przedsiębiorca powinien się również liczyć z możliwością otrzymania **kary za niewykonanie decyzji** Prezesa UOKiK **lub wyroku sądu**. Wynosi ona do 10 tys. euro za każdy dzień zwłoki.

4. **Osoba pełniąca funkcję kierowniczą lub wchodząca w skład organu zarządzającego** przedsiębiorcy lub związku przedsiębiorców, która umyślnie lub nieumyślnie nie wykonała decyzji Prezesa UOKiK lub wyroku sądu, nie udzieliła informacji czy też udzieliła informacji nieprawdziwych lub wprowadzających w błąd, może być ukarana sankcją finansową w wysokości do pięćdziesięciokrotności przeciętnego wynagrodzenia.

Sankcje wynikające z prawa cywilnego

Czynności prawne będące przejawem nadużywania pozycji dominującej są w całości lub w odpowiedniej części nieważne i w konsekwencji nie wiążą osób trzecich. Co więcej, polskie prawo daje możliwość dochodzenia odszkodowania na drodze cywilnej od przedsiębiorcy łamiącego zakaz stosowania praktyk antykonkurencyjnych (instytucja *private enforcement*).

Najważniejsze regulacje:

- Ustawy z dnia 16 lutego 2007 r. o ochronie konkurencji i konsumentów (Dz.U. 2007 r. Nr 50, poz. 331 ze zm.);
- Wyjaśnienia w sprawie ustalania wysokości kar pieniężnych za stosowanie praktyk ograniczających konkurencję (Dz.U. UOKiK nr 4 z dnia 29 grudnia 2008 r.).

NADUŻYWANIE POZYCJI DOMINUJĄCEJ

Akty prawne i publikacje poświęcone tematyce ochrony konkurencji są dostępne na stronie internetowej:
www.uokik.gov.pl

Urząd Ochrony Konkurencji
i Konsumentów
Pl. Powstańców Warszawy 1
00-950 Warszawa
tel. 022 55 60 800
e-mail: uokik@uokik.gov.pl
www.uokik.gov.pl

UOKiK 1990
2010

XX-lecie Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów